

Makalenin Türü / Article Type : Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Date Received : 21.06.2021
Kabul Tarihi / Date Accepted : 01.08.2021
Yayın Tarihi / Date Published : 15.09.2021

 <https://dx.doi.org/10.17240/aibuefd.2021.21.64908-955651>

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ PROSOSYALLİK DÜZEYİNİN İNCELENMESİ

Önder ERYILMAZ¹

ÖZ

Bu araştırmanın temel amacı sosyal bilgiler öğretmen adaylarının prososyallik düzeyinin incelenmesidir. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmen adaylarının prososyallik düzeyi ile alt boyutlardan yardım etme, hayırseverlik, özgeçilik, bağışlama ve affetme düzeylerinin cinsiyet ve sınıf seviyesi değişkenine göre incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma kesitsel tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın örneklem grubunu Türkiye'nin farklı üniversitelerinde öğrenim gören 412 sosyal bilgiler öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri Prososyallik Ölçeği aracılığıyla elde edilmiştir. Elde edilen verilerin analizinde Mann-Whitney U testi ile Kruskal-Wallis testi uygulanmıştır. Araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının prososyallik düzeyinin orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmen adaylarının hayırseverlik, özgeçilik ve affetme düzeylerinin orta; yardım etme ve bağışlama düzeylerinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada erkek sosyal bilgiler öğretmen adaylarının prososyallik düzeyinin kız öğrencilerin düzeyinden anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür. Sınıf seviyeleri arasında ise prososyallik düzeyinin yanında hayırseverlik, özgeçilik ve bağışlama düzeyleri açısından anlamlı farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın sonuçlarından hareketle uygulamaya ve araştırmacılara yönelik olarak öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, prososyallik, öğretmen adayları

EXAMINING THE PROSOCIALITY LEVELS OF PRESERVICE SOCIAL STUDIES TEACHERS

ABSTRACT

The main purpose of this study is to investigate the prosociality levels of preservice social studies teachers. In addition, it is also aimed to examine the prosociality levels and helping, benevolence, altruism, giving and forgiveness levels which are sub-dimensions of the prosociality scale according to the gender and grades. The research was carried out in the cross-sectional survey design. The sample of study consists of 412 preservice social studies teachers who study in Turkish universities. The data was obtained through Prosociality Scale. Mann-Whitney U and Kruskal Wallis tests were employed in order to analyze data. It was concluded that the prosociality level of preservice social studies teachers are at medium level. Moreover, it was found that benevolence, altruism and forgiveness levels of preservice social studies teachers are at medium level and their helping and forgiveness levels are low. It was revealed that prosociality levels of participants are significant in favor of male preservice social studies teachers. Finally it was concluded that a significant difference was found between the levels of benevolence, altruism and forgiveness as well as prosociality levels of preservice social studies teachers. Based on the results of the research, some suggestions were presented for practitioners and researchers.

Keywords: Social studies, prosociality, preservice teachers

¹ Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, onder.eryilmaz@amasya.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-4962-889X>

1. GİRİŞ

İnsanoğlu yaşamı boyunca başkaları ile etkileşim hâlinde olan sosyal bir varlıktır. İnsanların çevreleriyle sağlıklı iletişim hâlinde olması hem kendileri hem de toplum için oldukça önemlidir. Çünkü bu iletişimin kalitesi hem bireylerin hem toplumun iyi oluşunu etkilemektedir (Eisenberg, 1982). Başka bir deyişle toplumun iyi oluşu bireylerin iyi oluşuna, bireylerin iyi oluşu aynı şekilde toplumun iyi oluşuna bağlıdır. Dolayısıyla insanlardan hem kendilerinin hem de toplumun iyi oluşuna yönelik davranış sergilemeleri beklenmektedir. Prososyallik hem bireyin hem de toplumun iyi oluşuna katkı sağlayan en önemli faktörler arasında gösterilmektedir. (Baumsteiger, 2019).

Prososyallik uzun yıllardır çeşitli araştırmacılar tarafından araştırılmaya ve açıklanmaya çalışılmıştır (Stürmer & Snyder, 2010). Prososyal davranışlar, sosyoloji, psikoloji ve ekonomi gibi birçok alan ile ilişkili olduğu için bu kavramın kesin bir tanımını yapmak oldukça zordur. Ayrıca zamandan zamana, toplumdaki topluma ve kişiden kişiye değişiklik göstermektedir (Lindenberg, 2006). Yapılan tanımlamalar incelendiğinde karşılık beklemezsizin başkalarının yararına ya da yarar sağlamasına dönük sergilenen olumlu sosyal davranışların tümü prososyal davranış olarak kabul edilmektedir (Dunfield, 2014; Eisenberg & Mussen, 1989). Prososyal davranışlar yalnızca bireylerin değil, toplumsal kurumların yararına gerçekleştirilen davranışları da içermektedir (Reykowski, 1984). Paylaşma, yardım etme, iş birliği, teselli etme, gönüllülük gibi birçok davranış birer prososyal özellik olarak kabul edilmektedir (Belluci vd., 2020; Jackson & Tisak, 2001). Prososyal davranışlar başkalarının yararına yönelik sergilenen davranışlar olduğu için toplumun sürdürülebilirliği bakımından önemlidir (Davis vd., 2019).

Prososyallik özellikle çocukluk döneminde kazanılmakta ve gelişmektedir (Brazelli vd., 2021; Malti & Dys, 2018). Araştırmacılar prososyal davranışların öğrenilmesini ya da kazanılmasını bazı öğrenme kuramlarıyla açıklamaya çalışmıştır. Bu kuramların arasında sosyal öğrenme kuramı (Eisenberg, 1982; Kakavoulis, 1998) ve ekolojik sistem kuramı bulunmaktadır (Hu & Feng, 2021; Quan, 2021). Sosyal öğrenme kuramına göre çocuklar yaşadıkları çevrede değer verdikleri kişileri model alarak öğrenirler. Çocukların model aldıkları kişilerin tutum ve davranışları, çocukların kendi tutum ve davranışlarını etkilemekte ve şekillendirmektedir (Bandura, 2011). Çocukların değer verdikleri kişilerin başında öğretmenler bulunmaktadır (Bahn, 2001; Bandura, 2019). Dolayısıyla çocukların tutum ve davranışlarını etkileyen etmenlerin başında öğretmenlerinin tutum ve davranışları gelmektedir.

Ekolojik sistem kuramına göre çocuğun çevresi mikrosistem, mezosistem, egzosistem ve makrosistem olmak üzere dört sisteme ayrılmış ve çocuğun gelişimini bu dört sistem arasındaki ilişkinin belirlediği belirtilmiştir. Buna göre çocukların toplumsallaşmasını en çok mikro ve mezosistemde bulunan kişi ve kurumlar ile olan deneyimler etkilemektedir. Bu sistemlerde çocuğun bizzat kendisi ile etkileşimde bulunduğu aile, akran, komşu, öğretmen, okul ve dini yapılar bulunmaktadır. Makrosistem egzosistemi, egzosistem de mezosistem ve mikrosistemi etkilemekte ve şekillendirmektedir (Bronfenbrenner, 1986; Burns vd., 2015). Görüldüğü gibi her iki kuram öğretmenin çocukların gelişiminde oldukça önemli bir yeri olduğuna işaret etmektedir. Bu bilgiler göz önünde bulundurulduğunda öğretmenlerin sergiledikleri prososyal davranışların ve çocuklarla olan olumlu etkileşimlerin, çocukların prososyal davranışlarını etkilediği ve şekillendirdiği söylenebilir (Adeyemi, 2000; Aruna Thevi & Portia, 2017; Hu & Feng, 2021; Murray & Greenberg, 2000; Solomon vd., 1988).

Ülkemizde çocuklara prososyallik gelişimlerini desteklemek için çeşitli kademelerde farklı dersler okutulmaktadır. İlkokul 4 ile ortaokul 5, 6 ve 7. sınıf seviyelerinde öğrencilere prososyal davranış kazandırmayı amaçlayan dersler arasında sosyal bilgiler dersinin bulunduğu söylenebilir. Sosyal bilgiler, konusunu sosyal ve beşerî bilimlerden alarak etkin vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir öğretim programı olarak tanımlanmaktadır (Öztürk, 2012). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın (SBDÖP) özel amaçları incelendiğinde öğrencilerin kendisine, çevresine, ülkesine ve dünyaya karşı sorumluluklarını bilen ve bu yönde davranış sergileyen bireyler olarak yetişmesinin amaçlandığı görülmektedir. Bununla bağlantılı olarak öğrencilere empati, iletişim, iş birliği, kalıp yargı ve ön yargıyı fark etme, problem çözme, sosyal katılım gibi beceriler ile adalet, barış, dayanışma, duyarlılık, eşitlik, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik gibi değerlerin kazandırılması hedeflenmiştir (SBDÖP, 2018). Bu beceri ve değerlerin prososyal davranışlar ile yakından ilişkili olduğu açık bir şekilde görülmektedir. Dolayısıyla sosyal bilgiler dersi kapsamında öğrencilere prososyal davranışların kazandırılmasının amaçlandığı söylenebilir.

Sosyal öğrenme ve ekolojik sistem kuramına ilişkin bilgiler ile sosyal bilgiler dersi öğretim programı göz önünde bulundurulduğunda, sosyal bilgiler öğretmenlerinin sergiledikleri prososyal davranışların, ders kapsamında öğrencilere kazandırmayı amaçladıkları prososyal davranışlar üzerinde önemli bir rol oynayabileceği anlaşılmaktadır. Bu bilgilerden hareketle geleceğin sosyal bilgiler öğretmeni olacak sosyal bilgiler öğretmen adaylarının prososyal davranış düzeylerinin incelenmesi oldukça önemli görülmektedir.

Alan yazın incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının birer prososyal davranış olarak kabul edilebilecek diğer kâmlık (Aykırı, 2019; Baser & Kilinc, 2015; Seçgin & Yazıcı, 2018), yardımseverlik (Kara vd., 2017),

empati (Çatlak & Yiğit, 2017; Kaya, 2016), sosyal katılım (Karatekin vd., 2014) gibi çeşitli beceri ve değerler ile ilişkisi üzerine bazı araştırmaların bulunduğu görülmektedir. Ancak doğrudan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının prososyallik düzeyinin incelendiği bir araştırmanın olmadığı belirlenmiştir. Sosyal bilgilerin temel amaçlarından birisinin öğrencilere prososyal davranış kazandırmak olduğu ve birçok öğrenme kuramına göre öğretmenlerin sahip oldukları bilgi, beceri, değer, tutum ve davranışların öğrencilerin öğrenmeleri üzerinde oldukça önemli etkisinin olduğu bilgisi göz önünde bulundurulduğunda geleceğin öğretmenleri olacak sosyal bilgiler öğretmen adaylarının prososyallik düzeyinin incelenmesinin önemli olduğu söylenebilir.

1.1. Araştırmanın amacı

Araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının prososyallik düzeyinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın temel amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- 1- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının prososyallik düzeyi ile yardım etme, hayırseverlik, özgecilik, bağışlama ve affetme düzeyleri nedir?
- 2- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının cinsiyet değişkenine göre prososyallik düzeyi ile yardım etme, hayırseverlik, özgecilik, bağışlama ve affetme düzeyleri arasında fark var mıdır?
- 3- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sınıf seviyesi değişkenine göre prososyallik düzeyi ile yardım etme, hayırseverlik, özgecilik, bağışlama ve affetme düzeyleri arasında fark var mıdır?

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama aracı ve verilerin analizine ilişkin bilgiler verilmiştir.

2.1. Araştırmanın modeli

Bu araştırmanın modeli, nicel araştırma yöntemlerinden tarama modelleri arasında yer alan kesitsel tarama modelidir. Kesitsel tarama modelinde araştırmacılar evrenin içinde tek seferde bir örneklem grubundan veri toplayarak araştırmalarını gerçekleştirirler (Atalmış, 2019). Bu araştırmada da veriler Türkiye'deki üniversitelerde öğrenim gören sosyal bilgiler öğretmen adayları evreni içerisinden belli sayıdaki sosyal bilgiler öğretmen adayından tek seferde elde edilmiştir.

2.2. Araştırmanın evreni ve örnekleme

Araştırmanın evrenini Türkiye'deki üniversitelerin sosyal bilgiler öğretmenliği programında öğrenim gören sosyal bilgiler öğretmen adayları oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini belirlemek için uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Uygun örnekleme yönteminden yararlanan araştırmacılar, verileri yakın ve erişilmesi kolay olan durumlardan elde eder (Kılıç, 2013). Araştırmanın örneklemini, araştırma evreni içinden belirlenmiş 412 sosyal bilgiler öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini oluşturan sosyal bilgiler öğretmen adaylarına ilişkin bilgiler Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1.

Araştırmanın Örneklem Grubu ile İlgili Bilgiler

Özellik		Frekans	%
Cinsiyet	Kız	329	79,85
	Erkek	83	20,15
Sınıf Seviyesi	1. sınıf	97	23,54
	2. sınıf	151	36,65
	3. sınıf	97	23,54
	4. sınıf	67	16,27
N		412	100

Tablo 1'de görüldüğü üzere 412 sosyal bilgiler öğretmen adayının %79,85'ini kız, %20,15'ini ise erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Ayrıca örneklem grubunun %23,54'ü 1. sınıfta, %36,65'i 2. sınıfta, %23,54'ü 3. sınıfta ve %16,27'si 4. sınıfta öğrenim görmektedir.

2.3. Veri toplama aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak Ayten ve Korkmaz (2019) tarafından geliştirilen "Prososyallik Ölçeği" kullanılmıştır. 14 ile 56 yaş aralığındaki bireylere yönelik geliştirilen Prososyallik Ölçeği 22 madde ve "yardım etme", "hayırseverlik", "özgecilik (diğerkamlık)", "bağışlama" ve "affetme" olmak üzere toplam beş boyuttan oluşmaktadır. Ölçek 7'li Likert tipi olarak geliştirilmiştir. Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı ölçeğin bütününde ,91, "yardım etme" boyutunda ,88, "hayırseverlik" boyutunda ,85, "özgecilik" boyutunda ,71, "bağışlama"

boyutunda ,68 ve “affetme” boyutunda ,70 olarak ölçülmüştür. Bu çalışmada ise elde edilen Cronbach alfa ile McDonald omega güvenirlik katsayıları Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2.
Cronbach's Alpha ve Mcdonald's Omega Güvenirlik Katsayıları

Boyut	α	ω
Prososyallik (Toplam puan)	.884	.896
Yardım Etme	.958	.960
Hayırseverlik	.854	.860
Özgecilik	.655	.677
Bağışlama	.669	.696
Affetme	.769	.778

Sosyal bilimler alanındaki araştırmaların büyük çoğunluğunda güvenirlik için Cronbach alfa katsayısından yararlanılmaktadır. Ancak Cronbach alfa güvenirlik katsayısı her durumda anlamlı sonuçlar verememektedir. Bu sınırlılığın çözümü için uzmanlar özellikle sosyal bilimler alanındaki araştırmalar için Omega güvenirlik katsayısından yararlanılmasını önermektedir (Deng & Chan, 2017; Goodboy & Martin, 2020; Hayes & Coutts, 2020). Bu bilgiler göz önünde bulundurularak çalışmada elde edilen verilerin güvenirliği için Cronbach’s Alpha ile McDonald’s Omega güvenirlik katsayılarından yararlanılmıştır.

Tablo 2 incelendiğinde bu çalışmada elde edilen Cronbach alfa güvenirlik katsayılarının, ölçeğin geliştirilme sürecinde elde edilen güvenirlik katsayıları ile birbirine yakın ve güvenilir ile yüksek düzeyde güvenilir olduğu görülmektedir. Ayrıca McDonald omega güvenirlik katsayıları incelendiğinde de ölçeğin ve alt boyutlarının benzer şekilde güvenilir ve yüksek düzeyde güvenilir olduğu belirlenmiştir. Bu çalışmada elde edilen prososyallik ve alt boyutlarına ilişkin güvenirlik verileri incelendiğinde ölçeğin güvenirliğinin yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Ayrıca “yardım etme” ve “hayırseverlik” boyutlarının güvenirliğinin yüksek düzeyde ve “özgecilik”, “bağışlama” ve “affetme” boyutlarının güvenirliğinin yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir.

2.4. Verilerin toplanması ve analizi

Araştırmanın verilerinin toplanması için öncelikle bir devlet üniversitesinin sosyal ve beşerî bilimler etik kuruluna başvurulmuş ve çalışmaya ilişkin etik kurul izni alınmıştır. Etik kurul izni alındıktan sonra ölçek Google Formlar uygulaması aracılığıyla uygun formata uyarlanmıştır. Google Formlar formatındaki ölçek Türkiye’deki farklı devlet üniversitelerinin sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programında öğrenim gören sosyal bilgiler öğretmen adaylarına ulaştırılmış ve sosyal bilgiler öğretmen adayları elektronik ortamda ölçeği doldürmüştür.

Araştırmanın verileri 2020-2021 eğitim öğretim yılı bahar döneminde toplanmıştır. Çalışma kapsamında elde edilen veriler Jamovi (1.8.4 versiyonu) programı ile analiz edilmiştir. Araştırmanın güven aralığı %95 olarak kabul edilmiştir. Çalışmada öncelikle sosyal bilgiler öğretmen adaylarının prososyallik ve alt boyutlarına ilişkin düzeylerinin incelenmesi için betimsel veriler incelenmiştir. Çalışmada veri toplama aracı olarak kullanılan Prososyallik Ölçeği yedi seçenekli ve altı aralıklı olduğu için ölçek ve alt boyutlarından 1.00 ile 3.00 arası alınan ortalama puanlar düşük düzey, 3.01 ile 5.00 arası alınan ortalama puanlar orta düzey ve 5.01 ile 7.00 arası alınan ortalama puanlar yüksek düzey kabul edilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının prososyallik düzeyi ile ölçeğin alt boyutlarına ilişkin düzeylerinin cinsiyet ve sınıf seviyesi değişkenine göre incelenmesi için uygulanacak teste karar vermek amacıyla öncelikle verilerin çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiştir. Ayrıca verilerin dağılımının normalliğini incelemek için Shapiro-Wilk testinden yararlanılmıştır. Elde edilen verilerin çarpıklık ve basıklık değerleri ile Shapiro-Wilk testine ilişkin sonuçlar Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3.
Prososyallik Ölçeği’nden Elde Edilen Verilerin Çarpıklık ve Basıklık Değerleri ile Shapiro-Wilk Testi Sonuçları

	N	Çarpıklık		Basıklık		Shapiro-Wilk p
		Çarpıklık	Standart hata	Basıklık	Standart hata	
Prososyallik	412	0,8227	0,120	1,142	0,240	< ,001
Yardım Etme	412	2,4350	0,120	5,045	0,240	< ,001
Hayırseverlik	412	0,0662	0,120	-0,673	0,240	< ,001
Özgecilik	412	0,4449	0,120	-0,365	0,240	< ,001
Bağışlama	412	0,7816	0,120	0,320	0,240	< ,001
Affetme	412	0,1431	0,120	-0,832	0,240	< ,001

Tablo 3 incelendiğinde prososyallik ile yardım etme boyutunun çarpıklık değerinin +1 ile -1 arasında olmadığı görülmüştür. Diğer yandan Prososyallik Ölçeği ile yardım etme boyutunun basıklık değerinin de +1 ile -1

arasında olmadığı belirlenmiştir. Ayrıca Prososyallik Ölçeği ile alt boyutlarına ilişkin Shapiro-Wilk testi sonuçları incelendiğinde verilerin normal dağılmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Çokluk vd., 2018). Elde edilen bu bilgilerden hareketle veriler parametrik testlerin tüm varsayımlarını karşılayamadığı için parametrik olmayan (non-parametric) testlerin uygulanmasına karar verilmiştir (Büyüköztürk, 2014). Bu doğrultuda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının prososyallik düzeyi ile alt boyutlarına ilişkin düzeylerinin erkek ve kız öğrencilere göre incelenmesi için Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. Diğer yandan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının prososyallik düzeyi ile alt boyutlarına ilişkin düzeylerinin 1, 2, 3 ve 4. sınıf seviyesine göre incelenmesi için ise Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Araştırmada ayrıca etki büyüklükleri raporlaştırılmıştır.

2.5. Araştırmanın etik izni

Yapılan bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması gerektiği belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Etik kurul izin bilgileri

Etik değerlendirmeyi yapan kurul adı: Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Etik Kurulu

Etik değerlendirme kararının tarihi: 05.04.2021

Etik değerlendirme belgesi sayı ve numarası: E-30640013-108.01-11819

3. BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın problem soruları doğrultusunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının prososyallik düzeyi ile yardım etme, hayırseverlik, özgecilik, bağışlama ve affetme düzeyleri ve düzeylerin cinsiyet ile sınıf değişkenine göre anlamlı fark oluşturup oluşturmadığına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

3.1. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının prososyallik düzeyi ile yardım etme, hayırseverlik, özgecilik, bağışlama ve affetme alt boyutlarına ilişkin düzeyleri

Araştırma kapsamında elde edilen verilerin analizi sonucunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının prososyallik ile alt boyutlarına ilişkin düzeyleri belirlenmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4.

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Prososyallik ile Alt Boyutlarına İlişkin Düzeyleri

	N	$\bar{X}$	Standart hata	Sd	95% Güven Aralığı			
					Alt Sınır	Üst Sınır	Minimum	Maksimum
Prososyallik	412	3,13	0,0482	0,978	3,04	3,23	1,00	6,77
Yardım etme	412	1,86	0,0722	1,465	1,72	2,00	1,00	7,00
Hayırseverlik	412	3,97	0,0692	1,404	3,83	4,10	1,00	7,00
Özgecilik	412	3,55	0,0702	1,425	3,41	3,69	1,00	7,00
Bağışlama	412	2,91	0,0651	1,322	2,78	3,04	1,00	7,00
Affetme	412	3,88	0,0809	1,642	3,72	4,04	1,00	7,00

Tablo 4 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının prososyallik düzeyinin orta olduğu belirlenmiştir ($\bar{X} = 3,13$). Bununla birlikte alt boyutlardan hayırseverlik, özgecilik ve affetme düzeylerinin de orta olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($\bar{X} = 3,97$; $\bar{X} = 3,55$; $\bar{X} = 3,88$). Yardım etme ve bağışlama düzeylerinin ise düşük olduğu tespit edilmiştir ($\bar{X} = 1,86$; $\bar{X} = 2,91$).

3.2. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının prososyallik düzeyi ile yardım etme, hayırseverlik, özgecilik, bağışlama ve affetme alt boyutlarına ilişkin düzeylerin cinsiyet değişkenine göre incelenmesi

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Prososyallik Ölçeği’nden aldıkları puanların cinsiyet değişkenine göre dağılımına ilişkin betimsel bilgiler Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5.

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Prososyallik Ölçeği’nden Aldıkları Puanların Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı

Düzye	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	Sd	Se
Prososyallik	Erkek	83	3,29	0,996	0,109
	Kız	329	3,09	0,971	0,535
Yardım Etme	Erkek	83	2,12	1,685	0,185
	Kız	329	1,80	1,40	0,077

Tablo 5 (devamı).

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Prososyallik Ölçeği'nden Aldıkları Puanların Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı

Düzy	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	Sd	Se
Hayırseverlik	Erkek	83	4,14	1,511	0,166
	Kız	329	3,92	1,375	0,075
Özgecilik	Erkek	83	3,51	1,356	0,149
	Kız	329	3,56	1,444	0,079
Bağışlama	Erkek	83	3,21	1,265	0,139
	Kız	329	2,84	1,327	0,073
Affetme	Erkek	83	3,80	1,574	0,173
	Kız	329	3,90	1,660	0,091

Tablo 5 incelendiğinde araştırmaya katılan kız öğretmen adaylarının sayısının erkek öğretmen adaylarının sayısından yaklaşık dört kat daha fazla olduğu görülmektedir. Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan Yükseköğretim Program Atlası verileri incelendiğinde kız öğrencilerin sayısının erkek öğrencilere oranla oldukça fazla olduğu dikkat çekmektedir (YÖK, 2021). Bu bakımdan araştırmanın örnekleminin cinsiyet değişkenine göre araştırma evrenine benzer biçimde şekillendiği söylenebilir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Prososyallik Ölçeği'nden aldıkları puanlar cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde erkek öğretmen adaylarının prososyallik ($\bar{X} = 3,29$) ile yardım etme ($\bar{X} = 2,12$), hayırseverlik ($\bar{X} = 4,14$) ve bağışlama ($\bar{X} = 3,21$) alt boyutlarından aldıkları puanların kız öğretmen adaylarına göre daha fazla olduğu belirlenmiştir. Diğer yandan kız öğrencilerin özgecilik ($\bar{X} = 3,56$) ve affetme ($\bar{X} = 3,90$) alt boyutlarından aldıkları ortalama puanların erkek öğretmen adaylarına göre daha fazla olduğu görülmektedir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Prososyallik Ölçeği'nden aldıkları puanların cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark oluşturup oluşturmadığını belirlemek için Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6.

Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Düzy	U	p	Cohen's d
Prososyallik	11655	0,020*	0,146
Yardım Etme	12393	0,092	0,092
Hayırseverlik	12448	0,107	0,883
Özgecilik	13609	0,482	0,003
Bağışlama	10909	0,002**	0,201
Affetme	13351	0,623	0,022

Not: **p < .01; *p < .05; $H_0 \mu \text{ Erkek} > \mu \text{ Kız}$

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Prososyallik Ölçeği'nden aldıkları puanlar cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde prososyallik düzeyleri arasında erkek öğrenciler lehine anlamlı bir farkın olduğu sonucuna ulaşılmıştır (U = 11655; p < .05). Ayrıca alt boyutlardan bağışlama boyutunda da erkek öğrenciler lehine anlamlı farkın olduğu tespit edilmiştir (U = 10909; p < .05). Bunlar ile birlikte erkek öğretmen adayları lehine anlamlı fark oluşturan prososyallik düzeyi (d > .08) ile alt boyutlardan bağışlama düzeyinin (d > .08) etki büyüklükleri incelendiğinde "geniş" etki büyüklüğüne sahip olduğu belirlenmiştir. Yardım etme (U = 12393; p > .05), hayırseverlik (U = 11655; p < .05), özgecilik (U = 13609; p < .05) ve affetme (U = 13351; p < .05) alt boyutlarında ise anlamlı farkın olmadığı görülmüştür.

3.3. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının prososyallik düzeyi ile yardım etme, hayırseverlik, özgecilik, bağışlama ve affetme alt boyutlarına ilişkin düzeylerin sınıf değişkenine göre incelenmesi

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Prososyallik Ölçeği'nden aldıkları puanların sınıf seviyesi değişkenine göre dağılımına ilişkin betimsel bilgiler Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7.

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Prososyallik Ölçeği'nden Aldıkları Puanların Sınıf Seviyesi Değişkenine Göre Dağılımı

Düzy	Sınıf Seviyesi	n	$\bar{X}$	Se	Sd
Prososyallik	1. Sınıf	97	3.18	0.1097	1.081
	2. Sınıf	151	2.97	0.0747	0.918
	3. Sınıf	97	3.18	0.1017	1.002
	4. Sınıf	67	3.37	0.1065	0.871

Tablo 7 (devamı).

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Prososyallik Ölçeği'nden Aldıkları Puanların Sınıf Seviyesi Değişkenine Göre Dağılımı

Düzy	Sınıf Seviyesi	n	$\bar{X}$	Se	Sd
Yardım Etme	1. Sınıf	97	1.86	0.1524	1.501
	2. Sınıf	151	1.76	0.1065	1.309
	3. Sınıf	97	1.92	0.1615	1.590
	4. Sınıf	67	2.03	0.1915	1.568
Hayırseverlik	1. Sınıf	97	4.05	0.1462	1.440
	2. Sınıf	151	3.69	0.1115	1.371
	3. Sınıf	97	4.13	0.1412	1.391
	4. Sınıf	67	4.24	0.1681	1.376
Özgeçiliclik	1. Sınıf	97	3.73	0.1478	1.456
	2. Sınıf	151	3.46	0.1146	1.409
	3. Sınıf	97	3.26	0.1382	1.361
	4. Sınıf	67	3.91	0.1746	1.429
Bağışlama	1. Sınıf	97	2.92	0.1443	1.421
	2. Sınıf	151	2.72	0.1059	1.302
	3. Sınıf	97	2.98	0.1379	1.358
	4. Sınıf	67	3.24	0.1346	1.102
Affetme	1. Sınıf	97	3.88	0.1779	1.752
	2. Sınıf	151	3.77	0.1280	1.573
	3. Sınıf	97	3.99	0.1825	1.797
	4. Sınıf	67	3.95	0.1706	1.397

Not: N= 412

Tablo 7 incelendiğinde araştırmanın örneklemindeki 2. sınıf seviyesinde öğrenim gören sosyal bilgiler öğretmen adayı sayısının (n = 151), diğer sınıf seviyelerine göre fazla olduğu görülmektedir. Ayrıca 4. sınıf seviyesindeki sosyal bilgiler öğretmen adayı sayısının (n = 67) diğer sınıf seviyelerindeki öğretmen adayı sayısından daha az olduğu belirlenmiştir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Prososyallik Ölçeği'nden aldıkları puanların sınıf seviyesi değişkenine göre anlamlı bir fark oluşturup oluşturmadığını belirlemek için Kruskal-Wallis testi uygulanmıştır. Kruskal-Wallis testi sonuçları Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8.

Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

	χ^2	df	p	ϵ^2
Prososyallik	12.00	3	0.007**	0.02919
Yardım etme	1.69	3	0.639	0.00411
Hayırseverlik	10.38	3	0.016*	0.02526
Özgeçiliclik	10.59	3	0.014*	0.02577
Bağışlama	11.60	3	0.009**	0.02821
Affetme	1.17	3	0.760	0.00285

Not: **p < .01; *p < .05

Tablo 8 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sınıf seviyeleri arasında prososyallik düzeyi (p < .01) ile alt boyutlardan olan hayırseverlik (p < .05), özgeçiliclik (p < .05) ve bağışlama (p < .01) düzeyi bakımından anlamlı farkın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer yandan alt boyutlardan olan yardım etme ve affetmeye ilişkin anlamlı bir farkın olmadığı görülmüştür (p > .05). Ayrıca prososyallik düzeyi ile hayırseverlik, özgeçiliclik ve bağışlama düzeylerine ilişkin etki büyüklüğünün “küçük” olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($\epsilon^2 < .06$). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının hangi sınıf seviyeleri arasındaki prososyallik, hayırseverlik, özgeçiliclik ve bağışlama düzeyleri arasında anlamlı fark olduğu Tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 9.

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sınıf Seviyesi Değişkenine Göre Prososyallik, Hayırseverlik, Özgeçiliclik ve Bağışlama Düzeylerine İlişkin Veriler

Sınıf seviyesi	Prososyallik		Hayırseverlik		Özgeçiliclik		Bağışlama	
	W	p	W	p	W	p	W	p
1. Sınıf 2. Sınıf	-1.9205	0.526	-2.938	0.161	-1.79	0.586	-1.444	0.737
1. Sınıf 3. Sınıf	-0.0253	1.000	0.163	0.999	-3.16	0.115	0.743	0.953
1. Sınıf 4. Sınıf	2.4512	0.307	0.947	0.909	1.43	0.742	3.056	0.134

Tablo 9 (devamı).

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sınıf Seviyesi Değişkenine Göre Prososyallik, Hayırseverlik, Özgecilik ve Bağışlama Düzeylerine İlişkin Veriler

Sınıf seviyesi		Prososyallik		Hayırseverlik		Özgecilik		Bağışlama	
		W	p	W	p	W	p	W	p
2. Sınıf	3. Sınıf	2.3875	0.330	3.363	0.081	-1.59	0.673	2.355	0.342
2. Sınıf	4. Sınıf	4.8358	0.004**	3.905	0.029*	3.13	0.119	4.801	0.004**
3. Sınıf	4. Sınıf	3.0286	0.140	0.878	0.929	4.19	0.016*	2.449	0.307

Not: **p < .01; *p < .05

Tablo 9'da gösterilen Kruskal-Wallis testi sonuçlarına göre 2. sınıf öğrencileri ile 4. sınıf öğrencileri arasında prososyallik düzeyi ($p < .01$) ile hayırseverlik ($p < .05$) ve bağışlama ($p < .01$) düzeyleri bakımından 4. sınıf öğrencileri lehine anlamlı farkın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanında 3. sınıf ile 4. sınıf öğrencileri arasında ise özgecilik boyutunda ($p < .05$), 4. sınıf öğrencileri lehine anlamlı farkın olduğu belirlenmiştir.

4.TARTIŞMA ve SONUÇ

Araştırmada elde edilen bulgulara göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının prososyallik düzeyinin orta olduğu görülmüştür. Bunun yanında hayırseverlik, özgecilik ve affetme düzeylerinin orta, yardım etme ve bağışlama düzeylerinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın bu sonucu Van der Graff vd. (2018) tarafından gerçekleştirilen araştırmanın sonuçları ile açıklanabilir. Ergen bireyler ile gerçekleştirilen araştırmada erkeklerin prososyal davranış düzeylerinin özellikle 14 ile 16 yaş arasında artış gösterdiği ve 16 yaşından sonra nispeten düştüğü, diğer yandan kızların ise 16 yaşına kadar yükseldiği ve 16 yaşından sonra nispeten düştüğü belirlenmiştir. Ayrıca Brownell (2013), Malti ve Dys (2018) ve McMohan vd. (2006) insanların yaşamlarının ikinci yarısındaki, başka bir ifadeyle orta ve ileri yaşlardaki prososyal davranış düzeylerinin daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Her ne kadar sosyal bilgiler öğretmen adaylarının prososyallik düzeyinin orta ve alt boyutların orta ve düşük düzeyde olmasının alan yazında açıklaması olsa da, sonuçların oldukça düşündürücü olduğu söylenebilir.

Araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının prososyallik ile alt boyutlarına ilişkin düzeyleri cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde, prososyallik düzeyi ile alt boyutlardan olan bağışlama düzeyinin erkek öğretmen adayları lehine anlamlı fark oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır. Başka bir ifadeyle erkek sosyal bilgiler öğretmen adaylarının prososyallik düzeyi ile bağışlama düzeyinin kız sosyal bilgiler öğretmen adaylarına göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak diğer alt boyutlarda ise anlamlı farkın bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Baser ve Kilinc (2015) tarafından gerçekleştirilen araştırmada da sosyal bilgiler öğretmen adaylarının özgeci, başka bir deyişle özgeci sorumluluk düzeyleri arasında cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farkın bulunmadığı görülmüştür. Diğer yandan Ercan (2009) tarafından gerçekleştirilen araştırmada ortaöğretim öğretmenlerinin, prososyal özellik olarak kabul edilen sosyal sorumluluk düzeyleri arasında kadın öğretmenler lehine anlamlı farkın olduğu belirlenmiştir. Ayrıca Büyükdoğan (2020) tarafından, vakıf üniversitesinde öğrenim gören sosyal ve beşerî bilimler fakültesindeki kadın öğrencilerin özgeci sorumluluk düzeylerinin erkek öğrencilerden anlamlı derecede yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Alan yazında farklı yaş grupları ile gerçekleştirilen araştırmaların sonuçları incelendiğinde, genellikle kızların lehine anlamlı farkın bulunduğu görülmektedir (Eisenberg, 1982; Kamas & Preston, 2021). Ancak bununla birlikte erkeklerin lehine anlamlı farkın bulunduğu araştırmalar (Kakavolis, 1998; McMohan vd., 2006) ve cinsiyet değişkeni bakımından bir farkın tespit edilmediği araştırmalar da bulunmaktadır (Baser & Kilinc, 2015; Jackson & Tishak, 2001; Patrick, 2018). Bu araştırma ile alan yazındaki diğer araştırmaların sonuçları göz önünde bulundurulduğunda her iki cinsiyet grubu için de net bir yargıya varmanın zor olduğu görülmektedir. Nitekim bu araştırma ve alan yazındaki diğer araştırmaların örneklem grupları incelendiğinde farklı yaş gruplarından verilerin elde edildiği dikkat çekmektedir. Bu bilgilerden hareketle prososyallik ile cinsiyetin doğrudan bir ilişkisi olmadığı, prososyallik ile cinsiyet arasında bir aracı değişkenin olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yalnızca prososyallik düzeyi ile alt boyutlardan olan hayırseverlik, bağışlama ve özgecilik düzeylerinin bazı sınıf seviyeleri arasında farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. 4. sınıf ile 2. sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının prososyallik düzeyi ile hayırseverlik ve bağışlama düzeyleri arasında, 4. sınıfta öğrenim gören öğretmen adayları lehine anlamlı farkın bulunduğu görülmüştür. Ayrıca 4. sınıf ile 3. sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının özgecilik düzeyleri arasında, 4. sınıfta öğrenim gören öğretmen adayları lehine anlamlı farkın bulunduğu belirlenmiştir. Bu araştırmanın sonucu ile alan yazındaki araştırma sonuçları arasında benzerlikler ve farklılıklar olduğu görülmektedir. Baser ve Kilinc (2015) tarafından gerçekleştirilen araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının özgeci sorumluluk düzeyleri arasında sınıf seviyesi değişkenine göre anlamlı farkın bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Büyükdoğan (2015) tarafından gerçekleştirilen araştırmada sosyal ve beşerî bilimler fakültesindeki üniversite öğrencilerinin özgeci sorumluluk düzeylerinin sınıf seviyesi değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmadığı

belirlenmiştir. Bu araştırmada bazı alt boyutlar ve bazı sınıf seviyeleri için benzer bir durum söz konusu olsa da, diğer araştırmalardan farklı olarak 4. sınıf seviyesi ile 2 ve 3. sınıf seviyeleri arasında bazı boyutlar için anlamlı farkın bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu araştırmanın ve alan yazındaki ilgili araştırmaların sonuçlarından hareketle bazı öneriler geliştirilmiştir:

- 1- Araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının prososyallik düzeyinin orta, diğer alt boyutlara ilişkin düzeylerinin orta ve düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla sosyal bilgiler öğretmen adaylarının prososyallik gelişimlerinin daha fazla desteklenmesi önerilmektedir. Bunun için topluma hizmet uygulamaları dersi gibi, öğretmen adaylarının prososyallik ile ilgili bilgi, beceri ve değer edinebilecekleri derslerin sayıları arttırılmalı ya da bu dersler daha etkili uygulanacak biçimde yeniden düzenlenmelidir.
- 2- Araştırmada erkek sosyal bilgiler öğretmen adaylarının prososyallik ve bağışlama düzeylerinin kız öğretmen adaylarından yüksek olduğu görülmüştür. Alan yazında cinsiyet ile prososyallik arasındaki ilişkiye ilişkin çok farklı sonuçların bulunduğu görülmüştür. Bu duruma istinaden sosyal bilgiler öğretmen adaylarının lisans eğitimindeki derslerin yürütücüsü olan öğretim elemanlarının, öğrencilerin prososyallik gelişimlerine yönelik bilgi, beceri ve değer kazandırmaya çalışırken cinsiyet farklılıklarının olabileceğini göz önünde bulundurmalarının yararlı olabileceği düşünülmektedir.
- 3- Araştırmada 4. sınıfta öğrenim gören sosyal bilgiler öğretmen adaylarının prososyallik düzeyinin 2. sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarına göre anlamlı bir şekilde yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca bazı alt boyutlar açısından 4. sınıfta öğrenim gören öğretmen adayları ile 2 ve 3. sınıfta öğrenim gören sosyal bilgiler öğretmen adayları arasında farkın olduğu görülmüştür. Bu durum göz önünde bulundurularak, öğretim üyeleri tarafından öğretmen adaylarının prososyal gelişimlerini desteklemek için bilgi, beceri ve değer kazandırılırken sınıf seviyeleri arasında farklılıklar olabileceğinin göz önünde bulundurulmasının yararlı olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca her sınıf seviyesinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının prososyal gelişimlerini destekleyebilecek seçmeli ya da zorunlu derslerin uygulamaya konması hem sınıf seviyeleri arasındaki farkın azalması hem de öğretmen adaylarının prososyallik düzeyinin artması bakımından yararlı olabilir.

Araştırmacılara yönelik olarak ise aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

- 1- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının prososyal davranış düzeylerini arttırabilecek bağımsız değişkenlerin etkisine ilişkin yarı ya da gerçek deneysel desenlerde araştırmalar gerçekleştirilebilir.
- 2- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının prososyallik düzeyi ile bazı değişkenler arasındaki ilişkilerin incelenmesine yönelik araştırmalar gerçekleştirilebilir.
- 3- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının prososyallik düzeyini yordayabilecek değişkenlere yönelik araştırmalar gerçekleştirilebilir.
- 4- Prososyallik ile ilgili metaanaliz çalışmaları gerçekleştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Adeyemi, M. B. (2000). Teaching conflict resolution to social studies students in Botswana. *The Social Studies*, 91(1), 38-41. <https://doi.org/10.1080/00377990009602440>
- Aruna Thevi, S. T., & Portia, R. (2017). Prosocial behavioural of school teachers in classroom. *International Journal of Applied and Advanced Scientific Research*, 2(2), 10-13.
- Atalmış, E. H. (2019). Tarama araştırmaları. S. Şen & İ. Yıldırım (Ed.). *Eğitimde araştırma yöntemleri içinde* (ss. 97-116). Nobel Yayıncılık.
- Aykırı, K. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının topluma hizmet ederek öğrenme deneyimlerinin diğerkamlik değeri ve sosyal problem çözme becerisi açısından değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Pamukkale Üniversitesi.
- Ayten, A., & Korkmaz, S. (2019). The relationships between religiosity, prosociality, satisfaction with life and generalised anxiety: A study on Turkish Muslims. *Mental Health, Religion & Culture*, 22(10), 980-993. <https://doi.org/10.1080/13674676.2019.1695246>
- Bahn, D. (2001). Social learning theory: Its application in the context of nurse education. *Nurse Education Today*, 21, 110-117. <https://doi.org/10.1054/nedt.2000.0522>
- Bandura, A. (2011). A social cognitive perspective on positive psychology. *Revista de Psicologia Social*, 26(1), 7-20.
- Bandura, A. (2019). The social learning theory of aggression. In R. A. Falk & S. S. Kim (Eds.), *The war system: An interdisciplinary approach* (pp. 141-158). Routledge.
- Baser, H. B., & Kilinc, E. (2015). Investigating pre-service social studies teachers' global social responsibility level. *Educational Process: International Journal*, 4(1-2), 45-55. <http://dx.doi.org/10.12973/edupij.2015.412.4>
- Baumsteiger, R. (2019). What the world needs now: An intervention for promoting prosocial behaviour. *Basic and Applied Social Psychology*, 41(4), 215-229. <https://doi.org/10.1080/01973533.2019.1639507>
- Bellucci, G., Camilleri, J. A., Eickhoff, S. B., & Krueger, F. (2020). Neural signatures of prosocial behaviours. *Neuroscience and Biobehavioral Reviews*, 118, 186-195. <https://doi.org/10.1016/j.neubiorev.2020.07.006>
- Bronfenbrenner, U. (1986). Ecology of the family as a context for human development: Research Perspectives. *Developmental Psychology*, 22(6), 723-742.
- Brownell, C. A. (2013). Early development of prosocial behaviour: Current perspectives. *Infancy*, 18(1), 1-9. <https://doi.org/10.1111/infa.12004>
- Burns, M. K., Warmbold-Brann, K., & Zaslofsky, A. F. (2015). Ecological system theory in school psychology review. *School Psychology Review*, 44(3), 249-261. <https://doi.org/10.17105/spr-15-0092.1>
- Büyükdoğan, B. (2020). Üniversite öğrencilerinin küresel sosyal sorumluluk algılarının değerlendirilmesi. *E-Journal of New Media*, 4(3), 203-215. https://doi.org/10.17932/IAU.EJNM.25480200.2020/ejnm_v4i3005
- Büyüköztürk, Ş. (2014). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum* (Genişletilmiş 19. baskı). Pegem Akademi.
- Çatlak, İ. H. & Yiğit, E. Ö. (2017). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına empati becerisi ve farklılıklara saygılı olma değerinin kazandırılmasında storyline yönteminin etkisi. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(4), 1794-1819.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. & Büyüköztürk, Ş. (2018). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik SPSS ve LISREL uygulamaları* (5. baskı). Pegem Akademi.
- Davis, A. N., Martin-Cuellar, A. & Luce, H. (2019). Life events and prosocial behaviors among young adults: Considering the roles of perspective taking and empathic concern. *The Journal of Genetic Psychology*, 180(4-5), 205-216. <https://doi.org/10.1080/00221325.2019.1632785>
- Deng, L., & Chan, W. (2017). Testing the difference between reliability coefficients alpha and omega. *Educational and Psychological Measurement*, 77(2), 185-203. <https://doi.org/10.1177/0013164416658325>
- Dunfield, K. A. (2014). A construct divided: Prosocial behaviour as helping, sharing, and comforting subtypes. *Frontiers in Psychology*, 5, 1-13. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2014.00958>
- Eisenberg, N., & Mussen, P. H. (1989). *The roots of prosocial behaviour in children*. Cambridge University Press.
- Eisenberg, N. (1982). *The development of prosocial behaviour*. Academix Press.
- Ercan, B. (2009). *Ortaöğretim öğretmenlerinin sosyal sorumluluk anlayış ve uygulamaları: Antalya örneği*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Akdeniz Üniversitesi.
- Goodboy, A. K., & Martin, M. M. (2020). Omega over alpha for reliability estimation of unidimensional communication measures. *Annals of the International Communication Association*, 44(4), 422-439. <https://doi.org/10.1080/23808985.2020.1846135>

- Hayes, A. F., & Coutts, J. J. (2020). Use omega rather than cronbach's alpha for estimating reliability. But... *Communication Methods and Measures*, 14(1), 1-24. <https://doi.org/10.1080/19312458.2020.1718629>
- Hu, Q., & Feng, Q. (2021). Parenting style and prosocial behaviour among Chinese Preschool children: A moderation model. *Early Child Development and Care*. <https://doi.org/10.1080/03004430.2021.1888942>
- Jackson, M., & Tisak, M. S. (2001). Is prosocial behaviour a good thing? Developmental changes in children's evaluations of helping, sharing, cooperating and comforting. *British Journal of Developmental Psychology*, 19, 349-367.
- Jennings, P. A., & Greenberg, M. T. (2009). The prosocial classroom: Teacher social and emotional competence in relation to student and classroom outcomes. *Review of Educational Research*, 79(1), 491-525.
- Kakavoulis, A. (1998). Aggressive and prosocial behaviour in young Greek children. *International Journal of Early Years Education*, 6(3), 343-351. <https://doi.org/10.1080/0966976980060308>
- Kamas, L., & Preston, A. (2021). Empathy, gender and prosocial behaviour. *Journal of Behavioral and Experimental Economics*, 92, 1-12. <https://doi.org/10.1016/j.socec.2020.101654>
- Kara, C., Altıntaş, A. & Kaya, İ. F. (2017). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamalarıyla "yardımseverlik değeri" kazanımları hakkındaki görüşleri. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 22, 23-37.
- Karatekin, K., Kuş, Z., & Merey, Z. (2014). Social studies pre-service teachers' social participation in solutions to environmental problems. *Elementary Education Online*, 13(2), 345-361.
- Kaya, B. (2016). An evaluation of the empathy levels of pre-service social studies teachers. *Educational Research and Reviews*, 11(6), 229-237. <https://doi.org/10.5897/ERR2015.2545>
- Kılıç, S. (2013). Örnekleme yöntemleri. *Journal of Mood Disorders*, 3(1), 44-46.
- Lindenberg, S. (2006). *Prosocial behaviour, solidarity, and framing processes*. Springer.
- Malti, T., & Dys, S. P. (2018). From being nice to being kind: Development of prosocial behaviours. *Current Opinion in Psychology*, 20, 45-49. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2017.07.036>
- Murray, C., & Greenberg, M. T. (2000). Children's relationship with teachers and bonds with school: An investigation of patterns and correlates in middle childhood. *Journal of School Psychology*, 38(5), 423-445.
- Öztürk, C. (2012). Sosyal bilgiler: Toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış. C. Öztürk (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi: Demokratik vatandaşlık eğitimi* içinde (ss. 2-31). Pegem Akademi.
- Quan, S. (2021). Socioeconomic status and prosocial behaviors among Chinese emerging adults: Sequential mediators of parental warmth and personal belief in a just World. *Children and Youth Services*, 120, 1-8. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2020.105680>
- Partick, R. B., Bodline, A. J., Gibbs, J. C., & Basinger, K. S. (2018). What accounts for prosocial behaviour? Roles of moral identity, moral judgement, and self-efficacy beliefs. *The Journal of Genetic Psychology*, 179(5), 231-245. <https://doi.org/10.1080/00221325.2018.1491472>
- Reykowski, J. (1984). Spatial organization of a cognitive system and intrinsic prosocial motivation. In E. Staub, D. Bar-Tal, J. Karylowski & J. Reykowski (Eds.), *Development and maintenance of prosocial behaviour* (pp. 51-76). Plenum Press.
- Secgin, F. & Yazıcı, F. (2018). Tarih ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kontrol odakları ve küresel sosyal sorumluluk düzeyleri arasındaki ilişki. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(8), 1267-1292. <https://doi.org/10.26466/opus.436414>
- Solomon, D., Watson, M. S., Delucchi, K. L., Schaps, E., & Battistich, V. (1988). Enhancing children's prosocial behaviour in the classroom. *American Educational Research Journal*, 25(4), 527-554.
- Stürmer, S., & Snyder, M. (2010). The psychological study of group process and intergroup relations in prosocial behaviour. In S. Stürmer & M. Snyder (Eds.), *The psychology of prosocial behaviour: Group process, intergroup relations and helping* (pp. 1-10). Blackwell Publishing.
- Van der Graaff, J., Carlo, G., Crocetti, E., Koot, H. M., & Branje, S. (2018). Prosocial behavior in adolescence: Gender differences in development and links with empathy. *Journal of Youth and Adolescence*, 47(5), 1086-1099. <https://doi.org/10.1007/s10964-017-0786-1>
- YÖK. (2021). *Yükseköğretim program atlası*. <https://yokatlas.yok.gov.tr/>

EXTENDED ABSTRACT

1. INTRODUCTION

The human is a social being who interacts with others in the entire life. It is quite important to interact in a good way for individuals in order to build a healthy society. Because the way of interactions affects the well-being of both individuals and society (Eisenberg, 1982). In other words, the well-being of the society depends on the well-being of individuals, and the well-being of the individuals also depends on the well-being of the society. Therefore, people are expected to behave for the well-being of both themselves and the society. Prosociality could be accepted one of the important factors contributing to the well-being of both the individuals and society (Baumsteiger, 2019).

Prosocial behaviours are the behaviours that is not only beneficial for other individuals but also for the public good such as sharing, helping, cooperation, and volunteering (Belluci et al., 2020; Jackson & Tisak, 2011; Reykowski, 1984). Prosociality is important for the sustainability of the society because of its other-oriented nature (Davis et al., 2019).

Prosociality is internalized and learned at the beginning of the early childhood (Brazelli et al., 2021; Malti & Dys, 2018). Scholars tried to explain how prosociality is learned by some learning theories including social learning theory and ecologic system theory which are essential theories about the prosociality (Eisenberg, 1982; Hu & Feng, 2021; Kakavoulis, 1998; Quan, 2021). According these social-oriented theories, the environment is the major factor for the personal development. In other words, individuals' personal development is shaped by the environment. Teachers are one of the considerable environmental factors that shape children's personal development.

Various courses are taught for the prosocial development of students in different stages in Turkish education system. It can be said that social studies is one of the major courses which is taught in 4th, 5th, 6th and 7th grades for prosocial development. The essential objective of social studies is to educate children as active citizens (Öztürk, 2012). When the content of social studies curriculum is examined, there can be seen many skills that are aimed to teach students such as empathy, critical thinking, communication, social participation are directly related with prosociality. Similarly, there are some values which are aimed to teach students such as sensitivity, solidarity, respect, responsibility are directly related with prosociality (SBDÖP, 2018). Considering these information, it can be said that one of the important role of social studies is to raise children as active citizens who internalized prosociality.

In the light of social learning and ecological system theories and content of the social studies curriculum, social studies teachers' prosociality can play a key role to shape students' prosocial behaviours which are one of the main objectives of the social studies course. Thus, it could be important to investigate prosociality levels of preservice social studies teachers who will be social studies teachers in the near future.

The main purpose of this research is to investigate the prosociality levels of preservice social studies teachers. For this purpose, answers to the following questions were sought:

- 1- What is the prosociality and helping, benevolence, altruism, giving and forgiveness levels of preservice social studies teachers?
- 2- Is there a significant difference between prosociality and helping, benevolence, altruism, giving and forgiveness levels of preservice social studies teachers according to gender variable?
- 3- Is there a significant difference between prosociality and helping, benevolence, altruism, giving and forgiveness levels of preservice social studies teachers according to grade variable?

2. METHOD

The cross-sectional survey design was adopted in this research. Accordingly, data was obtained from the represented sample in the research population in one time. The research population is preservice social studies teachers who study in Turkish universities. The research sample consists of 412 preservice social studies teachers who study in state universities in Turkey.

The prosociality scale that was developed by Ayten and Korkmaz (2019) was used as data collection tool. The Prosociality Scale, which was developed for individuals aged between 14 and 56 years, consists of 22 items and five subdimensions. The subdimensions of the Prosociality Scale are helping, benevolence, altruism, giving and forgiveness. The scale was developed as 7 point likert scale.

Data was collected in 2020-2021 academic year spring semester. Jamovi (Version 1.8.4) software was used to analyze data. Firstly, descriptive statistics were examined to determine the level of prosociality and helping,

benevolence, altruism, giving and forgiveness subdimensions of preservice social studies teachers. Skewness and curtosis values of data and normality test were checked in order to decide the appropriate test. Because skewness and curtosis values of data were not between -1 and +1 and the result of Shapiro-Wilk normality test was significant, Mann-Whitney U and Kruskal Wallis tests which are nonparametric tests were applied.

3. FINDINGS, DISCUSSION AND RESULTS

In the study, it was concluded that the prosociality level of preservice social studies teachers are at medium level. Moreover, it was found that benevolence, altruism and forgiveness levels of preservice social studies teachers are at medium level and their helping and forgiveness levels are low. This result of study could be explained by research which was conducted by Van der Graff et al. (2018). In the study, it was determined that the prosocial behavior levels of boys increased especially between the ages of 14 and 16 and decreased relatively after the age of 16, while it increased until the age of 16 for girls and decreased relatively after the age of 16. In addition, Brownell (2013), Malti and Dys (2018) and McMohan et al. (2006) stated that individuals' prosocial behavior levels become higher in the second half of their lives. Although results can be explained by some other researches, these results of study are quite worrying for preservice social studies teachers who will educate students as active citizen who should behave prosocially.

It was also revealed that the levels of prosociality and the level of forgiveness, which is one of the subdimensions, were statistically significant in favor of male teacher candidates. However, it was found that there was no statistically significant difference between male and female preservice social studies teachers in other subdimensions. Similarly, Baser and Kilinc (2015) found no significant difference between the altruistic responsibility levels of social studies teacher candidates according to the gender variable. On the other hand, Ercan (2009) determined statistically significant difference in favor of female teachers between the social responsibility levels of secondary school teachers which are considered as prosocial characteristics. In addition, Büyükdoğan (2020) concluded that the altruistic responsibility levels of the students in the faculty of social and human sciences were significant in favor of female students. In the literature, it was generally revealed that there was a significant difference in favor of girls (Eisenberg, 1982; Kamas & Preston, 2021). However, there are also studies in which significant difference was found in favor of males (Kakavolis, 1998; McMohan et al., 2006). Furthermore there are studies in which no difference was found between male and female participants (Baser & Kilinc, 2015; Jackson & Tishak, 2001; Patrick, 2018). In the light of all these studies, it is difficult to make a certain explanation about the gender effect on prosociality especially in terms of preservice social studies teachers.

In this study, it was also concluded that only the prosociality levels of preservice social studies teachers and the levels of benevolence, forgiveness and altruism differ according to some grade levels. It was observed that there was only a significant difference between the prosociality levels and benevolence and forgiveness levels of the 4th and 2nd grade preservice social studies teachers in favor of the 4th grades. In addition, it was determined that there was only a significant difference between the altruism levels of the 4th and 3rd graders in favor of the 4th graders. It is seen that there are similarities and differences between the results of this research and the results of the research in the literature. Baser and Kilinc (2015) and Büyükdoğan (2015) found no significant difference between all participants' altruistic responsibility levels.

ARAŞTIRMANIN ETİK İZİNİ

Yapılan bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması gerektiği belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Etik kurul izin bilgileri

Etik değerlendirmeyi yapan kurul adı: Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Etik Kurulu

Etik değerlendirme kararının tarihi: 05.04.2021

Etik değerlendirme belgesi sayı ve numarası: E-30640013-108.01-11819

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

Yazarın araştırmaya katkı oranı %100'dür.

ÇATIŞMA BEYANI

Araştırmada herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.